ԵՒՐՈՊԱ

Քաղաքական Լուրք

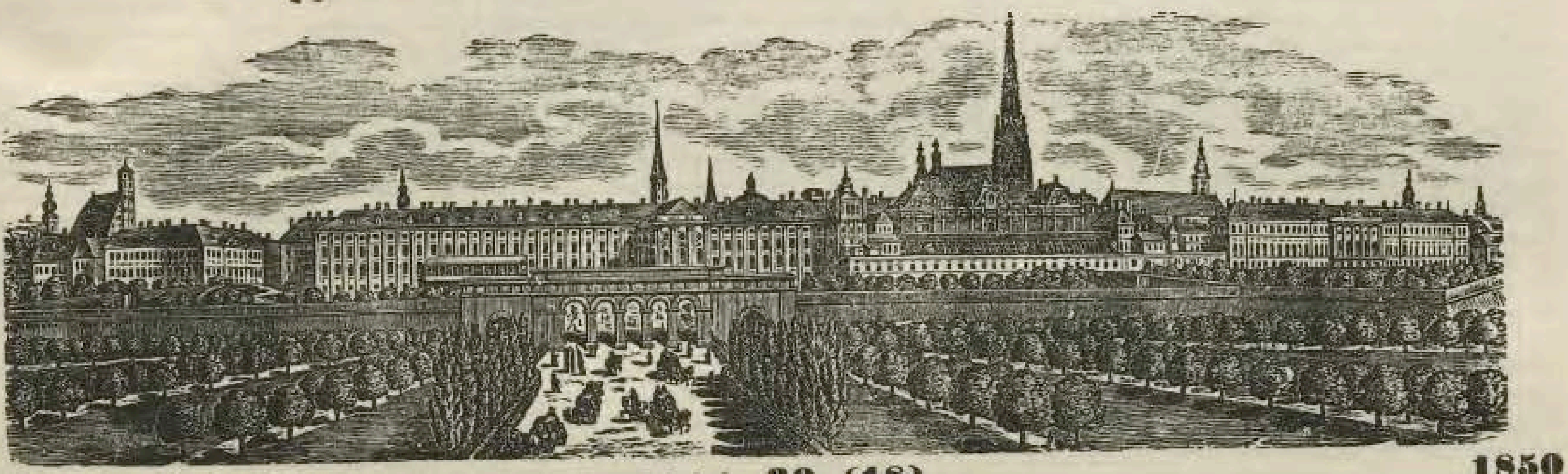

Թիւ 18 | ԱՊՐԻԼԻ 30 (18) | 1850

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ. Հոգեւորականաց խնդիրներու կարգադրութիւն. Եպիսկոպոսութեան գործակից եղող մանաւոր եպիսկոպոսներու։ — Լոմպարտիա ու Վենետիկ. Զօրաժողով. Եկեղեցական հանդէս։ — Փոքրամասնութիւն. երկրաշարժ։

ԳԱՂՂԻԱ. Ընտրելի ատեանի ընտրելը. Արքայ եւ ատեանը. Նոր օրէնք Լամարթին։

ԱՆԳԼԻԱ. Անգլիական-Յունական խնդրոյն վրայ ըստ գրիներուն գրածը։

ԻՏԱԼԻԱ. Անգլիական ազատականներ. Պապին ուղղած ատեան եւ երկիրներ գործակցութեան տարբերութիւնը։

ՀՌՈՄԱՅԻ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ. Ս. Քահանայապետին դարձին համար ուրախութեան նշաններ։

ՍԻԿԻԼԻԱ ու ՆԵԱՊՈԼԻՍ. Երկրին վիճակը. Շարժ։

ՍՊԱՆԻԱ. Ընդգէմի հետ եղած պատասխանութիւնը լուծանալու վրայ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ. Պատմութեան յարքեր։ — Փարիզ Եգիպտոս. Զինուորական երկրաշարժը։ — Եգիպտոս. Լիբանանի Հնարուած գին գործածները։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՔ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ. Պերու-ական Պանամա ու Միջին Ամերիկայի նոր պատերազմ ու նշանը։ Մեքսիկոյ փարի հոգացողները։ — Կալիֆորնիայի վրայ Հիւսիսայինահոգնական լուրեր։ (Շարունակութիւն)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ. Բանաստեղծ Հնարանք։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԳԻՏ. Արմանի կամ բարեխառնութեան վերջին ու բարութեան պատմութիւնը։

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԻԵՆՆԱ. ԱՊՐԻԼԻ 29

ԱՒՍՏՐԻԱՅԻ եպիսկոպոսաց ժողովքին խնդիրները ամսոյս 18ին տրուած մանաւոր կայսերական Հրովարտակաւ մը հաստատուեցան, որոնց գլխաւորներն ասոնք են. Ա. Թէ եպիսկոպոսներն ու թէ անոնց հպատակներ՝ հաւատացեալները՝ Հռոմայ Քահանայապետին հետ ազատ հաղորդութիւն պիտի ունենան, եւ անոր եկած հրամանները ի գործ դնելու՝ առանց ուրիշ իշխանութեան կողմանէ մասնաւոր հաւանութիւն կամ հրաման հարկաւոր ըլլալու։ Բ. Ուղղափառ եպիսկոպոսները առանց արգելքի կրնան ունենալ կարող պիտի ըլլան ազատ ըլլալ իրենց թեմին մէջ եկեղեցական կարգադրութիւններ ընելու։ Գ. Բայց յառաջուան եկեղեցական իշխանութեան արգելք եղող կարգադրութիւնները (Placetը եւ այլն) վերցուած են։ Դ. Եկեղեցւոյ մէծերը իշխանութիւն պիտի ունենան առանց յանցաւոր եկեղեցականները եկեղեցական կրաւանց հանմանցն պատժելու։ Այսպէս ասոնք և բաններու հասարակին եանին կ՚ավելցունէ. եպիսկոպոսաց ընտրութիւնը գործելով ինծի կը պաշէի. բայց որպէս զի եկեղեցւոյ պատշաճ հովիւներ ընտրուին եւ իմ ժողովրդեան բարեպաշտութիւնն ու եռանդը հաստատուն մնայ, աս ընտրութեան ատեն եպիսկոպոսաց եւ մանաւանդ անոնց գաւառին եպիսկոպոսներուն հետ դրան մէջը որ աս պատարագիցեալ (եպիսկոպոսը մեռած) եպիսկոպոսութիւնը կը գտնուի, պիտի խորհրդակցիմ։ Ամեն եպիսկոպոս ազատ է իր թեմին մէջ աստուածային պաշտօնը եպիսկոպոսաց ժողովքին որոշմանը համաձայն կառավարելու. իմ պաշտօնատարներս ու հրամանատարներս մանաւոր պատուէր կու տամ՝ որ ասկէ հետեւ այս ժողովքներէն մեծ մասը ուղղափառ եկեղեցւոյ հրովարտակներ բոլոր իրաւունք ու ասոր օրէնքը խաւանութիւնները չալագուեն կամ հրապարակական գործերը չպարտուին։

— Ձօրօ Մաձար եպիսկոպոսներուն՝ որոնք ապստամբութեան գործակից ըլլալնուն համար գինուորական դատաստանի տակ ինկած էին, երկուքը հիմա Լոմպարտիոյ փոխքերուն մէջ են, այս ինքն՝ Գեմփր մեծ Վարատինի եպիսկոպոսը Աէթհայմի Հայլը, Ռոտենպոնի եպիսկոպոսը Քրոսգելտոմպոսլը ու Լանաիկ Մէշըրի քանդը. ասոնցմէ երկու ասքեններս մոյլէն բերդարգելութեան դատապարտուած էին ու Քահանայապետին նուիրակին միջնորդութեան հայտը նորէն ըստ ու պատժին ազատեց։ Հիմա մնաց Ցեխմի Նէքէյնիրը, որ չի եպիսկոպոս ըլլալ քննութեան տակ է։

ԼՈՄՊԱՐՏԻԱ ու ՎԵՆԵՏԻԿ։ Խոտալիական գաւառներուն զօրաժողովը հանդարտութեամբ կատարուեցաւ. առնուած 15,000 խուլայի ղորայ 7000ը Լոմպարտական եւ 8000ը Վենետիական գաւառները տուին։

— Ս. Հնտոնքի կարդինալ պատրիարքը Ս. Քահանայապետին Հռոմ դառնալուն համար Ս. Մարկոսի եկեղեցին շնորհակալութեան հանդիսաւոր պատարագ ըրաւ, որուն ամեն զինուորական ու քաղաքական մեծամեծները ներկայ էին. Քահանայապետին հետ պատուոյ հանդիսութեան ատեն քաղքին կառավար Պ. Ռատեցկին բովը նստած էր։

ԳԱԼԻՑԻԱ։ Ամսոյս 14ին Ռոտեւցա պատահած երկրաշարժը 1843ին Ապր. 14ին եղածէն շատ սաստիկ էր, եւ քիչ մէջ եղող բնակչաց աշխարհ սարսափ ու սոսկում պատճառեց։ Աս գիշերուան ժամը մէկէն զինեթէ 10 րոպէ յառաջ, քանի մը խոխեթեւ պատահելն ետքը զարհուրելի շարժ մը սկսաւ, որն որ երկար ու սաստկութեամբ անցաւ չար եկեղեց կ՚երերցնէր. Գիշերը շատ հանդարտ էր եւ ամենեւին հով չկար։ Դանդաղաբար ամեներին վրանեղի նշան մը չյայտնուեցաւ. միայն շարժումը սկսելէն քիչ մը յառաջ որոտման յոյս մը ծագեցաւ, այնպէս որ ամեն մարդիկանց յայտնի եղաւ, բայց անմիջապէս նորէն անկարելի եղաւ։ Երբ որ քաղքին բնակիչները վախցնալ խոյսն շատերը տուներնէն դուրս եկան. քաղքին դուռները բացուեցան, որպէս զի հարկ եղած ատեն կարող ըլլան անփոփոխ դուրս ելլել։ Շէնքերուն պատերն ու յարկերը սաստիկ վնաս կրեցին, եւ շատ ալ կոտրած ու անմանները կոտրուեցան։ Այն եւ նոյն ժամանակը Զագրա եւ անոր մօտ տեղերն ալ աս շարժը պատահեցաւ եւ (որն որ շատ քիչ պատահած է) շատ մանրերկրագալ շարունակեց։

ԳԱՂՂԻԱ

ՓԱՐԻԶ, Ապրիլ 20։ Ամսոյս 16ին Ալժէ քաղաքը շատ սաստիկ ու յանկարծ դէպք մը պատահեցաւ. Հետեւակազօրաց 11երորդ գնդին ատեղին փուշը (Բուշարը) ռմբերէն Ալժէ գալու ատեն մէջտեղը եղած կախարդներու կամուրջին վրայէն պիտի անցնէր։ Քիչ մը յառաջ 80ի չափ Զինուոր անցնելէն ետքը՝ Հետեւակազօրը սկսաւ քալել. անոր չափ շատ անդամ՝ առանց խոտա առնելու որ շատը մէկիկը կամուրջին վրայէն չքալեն. բայց դարը եանը եանց վարով ու խանձելով՝ կամուրջին վրայ բազմութիւն ըսկսեցաւ։ Հազիւ թէ աս փոշոյին մէկ մասը անցած էր, մէյ մ՚ալ սոսկալի ձայնով մը կամուրջը բացուեցաւ, ու 300էն աւելի զինուոր ջրին մէջ ինկան։ Քաղքին բնակիչներն ամեն կողմէն փութացին, որ աս պարտուիներուն օգնութեան հասնին, եւ ամեն կերպով աշխատեցան՝ թէպէտեւ անձրեւը հեղեղի պէս կ՚իջնար. բայց աղուամբը, հանդիմանեցներւն շատ ալ չկրնալով հասնիլ՝ առանց մեծ մասը ազատելու մէջ խղդուեցան։ Մեռնողներուն թիւը հիմիկ չիգիտցուիր. 5 պաշտօնակալ ու 219 հոգի սպայ կորսուած են։ Ազատողներն ալ, կէս մը իրենց կէս մ՚ալ ընկերներուն զինքին, անոնք ալ կամուրջին փլատակներէն փրաւորած են։ — Աս դժբախտ դէպքը ամսոյս 17ին պատերազմի պաշտօնեան ազգային ժողովքին ծանուցանելով ըսաւ որ Կառավարութիւնն իմանալուն պէս՝ շուտով մը դէպ ի Ալժէ պաշտօնակալներ խաւրեց, որ եղածին վրայ մանրամասն տեղեկութիւն առնէ։ Նոյն տեղեկութիւնները հասնելէն ետքը կառավարութիւնը աս խեղճերուն ընտանեաց հարկաւոր օգնութիւն ընելու համար ժողովքին օրէնք մը պիտի առաջարկէ։ — Ազգային ժողովքին մէջ պատգամաւորներէն 160 հոգի միաբանեցան, ու ժողովքին առաջարկեցին որ նոյն դժբախտ դէպքին ատենը վիրաւորուած զինուորներուն ու խղդուածներուն ընտանեացը 200,000 Ֆրանք բաժնուի։ Շատ հաւանական է որ աս առաջարկութիւնն ընդունելի կ՚ըլլայ։

— Ապրիլ 28ին փարիզի մէջ մէկ պատգամաւորի ընտրութիւն մ՚ալ պիտի ըլլայ. ընկերականները Պ. Եօժէն Սիւն առաջարկած են, իսկ չափաւորականներն ու կարգի կողմի բարեկամները Պ. Լըքլէրը կ՚ուզեն ընտրել տալ։ Շատ հաւանական է որ Պ. Լըքլէրին ընտրութիւնն յառաջ երթայ։ — Նոյնէ լըսիէրը կը գրեցէ որ պաշտօնեաներուն ժողովքը հիմա (…) ու ազդարարութեան օրինաց առաջարկութիւններն են կանչելու կ՚ուզէ։ Բայց ասկէ զատ լուր կ՚երթայ, որովհետեւ երեւմնից պաշտօնեան աս օրէնքներուն վրայ դրուած յանձնաժողովին ժողովքին անդամներուն հետ խօսակցելով՝ անոնց վրայ շուտով ազգային ժողովքին հիմնական անդրփոփոխութիւն մը առաջ կ՚ուզէ։ Միայն թէ կառավարութիւնը քաղաքներու հրապարակներուն հաւաքուած մ՚ալ ըսել կը բողոքը, որոնք աս օրէնքներուն հրապարակներէն խնդրած միաս պիտի քալեն, որովհետեւ յայտնի է թէ կիրք որեւէ դրուներուն պէս քաղաքները ասկէ ետքն պէս չեն կրնար ատեն ծախսել. ասոր եւ գեղը բարձրանալով՝ շատ քաղաքներուն ատարագրութիւնը պիտի՛ր քիչնան։ Ասոր կառավարութիւնը աս հետեւանքն ընելու համար ազգային ժողովքին փակ առաջ պիտի՛ր ուզէ։ Քահանայապետական ժողովքը երեւմնից պաշտօնէին առաջարկութեան հետեւելով ազգային ժողովքին պիտի՛ր առաջարկէ որ կառավարութեան խնդիրքին ընդունիլ։

— Պ. Լամարթին Մաքոնի մէջ 1 ընտրողի վրայէն

Գանուըի ճամբով Կոստանդինուպոլիս պիտի՛ երթայ, որ մեծ ախտ Սուլթանին իրեն շնորհած կոչումներուն համար անձամբ շնորհակալ ըլլայ։

ԱՆԳՂԻԱ

ԼՕՆՏՕՆ, Ապրիլ 15։ Դէյլի Նիւզ թերթը երկայն հատուածով մը Անգղիական-Յունական խնդրոյն վրայ կը խօսի եւ անոր ամենէն երեւելի մասին, այս ինքն Անգղիացւոց՝ Յունաց Էրիւս կղզիները պահանջելուն անիրաւ ըլլալը յայտնելէն ետեւ, կ'ըսէ թէ՝ աս խնդիրը չէ թէ զօրութեան ու նաւատորմիղը կրնայ որոշել, այլ միայն իրաւանց ու աշխարհագրական ցուցերը։ Աս խնդրոյն վրայ փարիզի Գոնսդիդիւսիոնէլ լրագիրը ալ Լոնտոնի թղթակիցներուն մէկէն առնելով այսպէս կը գրէ։ Լորտ Բալմերսդըն Գ. Վայզին հրաման խաչած չէ որ ամէն բանի մէջ Գ. Կրոյին որոշմանը համաձայն գործէ։ Գ. Կրոյ Գ. Վայզին հետ բռած վերջին խօսակցութեան մէջ՝ անոր երեք պայման առաջարկեց, որոնցմով, բառ, կրնայ միայն միաբանութիւն ըլլալ։ Ա. Բոլոր ծովակալին բռնած Յունաց նաւերը ետ տրուին. Բ. Անգղիացւոց հպատակներուն Յունաց կառավարութենէն պահանջածը վճարուի։ Գ. Երկու կղզիներուն եւ Յունաց պարտքին խնդիրը մէկդի թող տրուի։ Բայց Գ. Վայզ աս պայմանները գրելէն ետեւ Գ. Կրոյին բանաւ որ թէպէտ եւ աս պայմաններով բանը կը լմննայ, բայց միայն ասոնց գործադրութեան կարգը պէտք է փոխել, նախ յայտնեց որ Անգղիա չինելով նաւերը ետ տալ, մինչեւ որ Յունաց կառավարութիւնը առակը չվճարէ. ասկէ ետքը միանգամայն ցուցուց թէ հարկ է որ Յունաց կառավարութիւնը Անգղիացւոց պահանջմանցներուն իրաւացի ըլլալը ճանչնայ։ Հաւաստոն յօս կայ որ, կ'ըսէ Թէյմզ, կիր, առով խնդիրը կը փնտռեն, մանաւանդ որ Գ. Կրոյ Գ. Վայզին առաջարկած փոփոխութիւն ալ ընդունեց։ Բայց հիմա խնդիրն ան է որ արդեօք Յունաց կառավարութիւնը կարողութիւն ունի՞ Անգղիացւոց պահանջած առակը անմիջապէս վճարելու։ Պատրիէ թերթը բաժնելէն զատ բան մ'ալ Լոյտ թերթակիցը կ'աւելցնէ, որն որ Գ. Կրոյ Յունաց կառավարութենէն կը պահանջէ Անգղիացւոց իրաւունք տալով, այս ինքն թէ Յունաց կառավարութիւնը Անգղիայի պահանջին թուղթ մը գրէ, եւ անոր մէջ իր ցաւը յայտնէ թէ ինչպէս մը Լորտ Բալմերսդընին առած մէկ յայտարարութեանը պատասխան տուած չէ, որն որ՝ ինչպէս յայտնի է՝ գոնէ դիւանական ձեւը պահելու համար պարտական էր տալու։

ՊՐՈՒՍԻԱ

ԲԵՌԼԻՆԻ ու Կոպենհագի մէջ եղած դաշնաւորութիւնը դեռ յաջող ելք մը չունեցաւ։ Մեծ Բրիտանիոյ Անգղիայի կառավարութեան բռած պաշտպանութեանը մարմինը ետքը՝ Լորտ Բալմերսդըն աս նիւթին վրայ նորէն յայտարարութիւններ տալով իր խնդիրը յառաջ տանիլ կ'ուզէ։ Մեծ Բրիտանիա(?) որ Անգղիայի ու Դանիմարքայի կառավարութեանց մէջ ուրիշ տեղեկութիւն մը դրուեր առնուի։ Պարզ Բերլինի կառավարութիւնը մէկէն մէջ մտաւ, եւ առաջարկեց որ ինք դատաւոր ըլլայ, թէ որ երկու կողմն ալ հաճին։ Լորտ Բալմերսդըն աս միջնորդութիւնը սիրով ընդունեցաւ, բայց Մեծ Բրիտանիա մերժեց, ու Ռուսի կայսրը գիտէր, որ աս խնդրոյս մէջ միջնորդ ըլլայ։ Նախընտրէ կը լսուի որ Ռուսի կայսրը աս միջնորդութիւնը կամ դատաւորութիւնն ընդունած չէ։

— Ապրիլ 12ին մեծ դքսին 1849ին իր տէրութեան երկիրները դառնալուն տարեդարձը կառավարութեան տուած հրամանին ու կարգադրելուն համաձայն հանդիսիւ կատարուեցաւ։ Բոլոր քաղաքական պաշտօնատէրները, ասպետական ու զինուորական մեծերն ու մեծամեծները հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագին ներկայ էին։

ՀԻՒՄԱՅԻՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՕԼՇԹԱՅՆ քաղաքացւոց առժամանակեայ ժողովքը որոշեց որ Ա. Քաղաքականութեան Հռոմ մտնելուն երկրորդ օրը աղքատներուն 3000 սկուտ բաժնուի, ու հասարակաց շէնքերու մէջ աշխատող բանուորներուն նոյն օրը կիրակնամտիկ թողակ տրուի։ Նաեւ հօրոտ քաղաքացիներէն ու հասարակութիւններէն շատերը Ա. Քաղաքականութեան դարձին ուրախութեան համար նոյն օրը շատ տօնակատարութիւն տուին։ Ըստ 14ին Թայքրի կողմերուն Ա. Քաղաքականութեան ընդհանուր տեղակալին կարգադրութեամբ համաձայն Հռոմի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ Ա. Հօրը դարձին համար Աստուծոյ շնորհակալութեան ձայնաւոր պատարագ եղաւ։ Բոլոր քաղաքը անոր 12ին, 13ին ու 14ին գիշերները լուսաւորուած էր։ — Չիկիի հասարակապետութիւնն (Ամերիկայի մէջ), ուր որ Ա. Քաղաքականութեան բարձաշնորհութեան ատեն նուիրակառան քարոզ պիտի պաշ-

տօնով կեցած էր, իրրեւ պատասխան նշան իրեն ասկի հայ մը խաչեց 30,000 ֆրանքի արժողութեամբ, որն որ արդէն Չիլիի գիւղի գիւղին հասած է ու Գ. Սրբազանին ձեռքով նոյն ամսուն վերջերը Ա. Հօրը պիտի ընծայուի։ — Մոնթէօրի Կոմսը Ա. Քաղաքականութեան պատասխան շնորհակալ գրով 5000 սկուտ արժողութեամբ ասկի զրանոտ մը ընծայ ղրկած։

ՍԻԿԻԼԻԱ ՈՒ ՆԷԱՊՈԼԻՍ

Պեւերոյի թղթակիցը Նէապոլսոյ աշխարհին ու երկիրներուն վրայ աս տեղեկութիւնները կու տայ։ Նախ Ա. Քաղաքականութեան Հռոմայ երթալը կը պատմէ ու ետքը կը յիշէ որ երկրին ատեն բանակը յաջող ըլլալուն ետեւ նէապոլիս նորէն տանելու ելան տերութիւն մը։ Ընդհանուր ժողովքին առաջ հաստատութեան ու հասարակութեան իրիկուն ալ վարձք ու բոլոր ապահովութիւնը կը սպասեն։ Ընդհանրական աւատական օրէնքներուն կարգաւորութիւնը ... կէս ու ընկերութեանց գտնելու ... այն անձինք չունին։ Թէպէտ եւ մեծ գինով Նէապոլիս կան, որոնք նոր երկրին ու գաղութներուն ալ անձերը բոլոր ... որոնց թշուառութիւնը մեծ է, ու աշխատանքը չեն կրնար ընել։ Բնական է որ ան տեսակ մարդիկներէն շատերը կառավարութեան ծառայութիւնը թէ շատ խիստ է, ու խօսութիւն կը բանեցնեն, բայց մէկը աս անձինք խուժանի առաջ ... տեղեկութիւնը ... կը տեղեկանայ ու Սիկիլիոյ մէջ եղած կեղծաւորական յեղափոխական ընկերութեան գործակիցները գիտէ, ու անոր ուժը ու կեղծութեան նշանը գործերնին մէջ կ'ընեն ... Բայց աս ալ պէտք է որ կառավարութեան կողմէն աս երկրին ժողովրդեան մէջ ... ու ընկերութեան ալ ... Բայց աս ալ բոլոր ... Ամէն ՍԻկիլիոյ Սիկիլիոյ մէջ ալ բանակը ... 30,000ի կը հասնի, որոնցմէ 1600ը միայն Նէապոլսոյ մէջ են. բայց ասոնցմէ ալ առաջ ... 2000 է։ Նոյն ... մէջ քանի մը գինուորութիւն մնացած գաղթականներով, բայց հօս (Նէապոլսոյ) կառավարութեան ... ու վիճակէն մէջ կայ, որոնց հաստատութեան ... անմիտ ալ կ'ունեն շնորհէ։ Քանի մը որ յառաջ ասպետական գլխաւորներէն երկու ուղղութիւնը ... Բայց սասանէ մէջ քանի հոգւոյ շնորհը ըլլալը չէր համարւէ գիտակցութեան ... չէ, փոխել ընդհանուր թոյլութիւն մը կարող ըլլալ առաջի լուրերուն վախնան մը տալ։ — Թագաւորութեան ամէն կողմերէն անմիջ աշխատանքներ կու գան, որոնք թագաւորին կը խնդրեն որ սահմանադրութիւնը ետ առնէ, զոյն որ ազատականներուն տակակ պաշտաւորելը տալ։ Աս մարդիկները սահմանադրութիւնը թողլ կը կարծեն, առով կ'ըսեն ամէն մեծ ոմն տենդենցը քան թէ օրուսն։ Բայց ինչպէս Գէթէն յառաջուն հաստատմանը կը ցուցընեն, կառավարութիւնը հաստատակամ միաբը դրած է, որ բարձրագոյն սահմանական երկրին ու Լոմպարտանաւ Վենետիկի թագաւորութեան գործերը հողոյ չէպանելէն ետեւ սահմանադրական ձեւերէն երկնցւ։ — Կրնար ըսել որ ուրիշ կողմանէ Նէապոլսոյ բոլոր խաղալիք մէջ միակ տէրութիւն է, ու որ հիմա կարգ կանոն ու խաղաղութիւն կը տիրէ՝ մանաւանդ տեղեկութիւններուն (սէնդինէլլեր) օգնութեամբ։ Ամէն մարդ՝ որ կառավարութեան դէմ ոգի չունի, կարծես թէ երկրաւոր դրախտի մէջ հանգչած կ'ապրի։ Շատ քիչեր կան, որոնք հիմակուան միճակին վրայ գոհ չեն, որոնց մէ երկրին երեւնատութեան Մազզինիին աշակերտներուն ու անոնց համախոհներուն կ'երեւ ատոն։ Բայց ո՞վ խելացի մարդը հասարակութեան թէեւ հագուած գրականիւթիւմով փոխել կ'ուզէ, կամ թէ ո՞վ յեղափոխութեան մը հաւնելով տարրականները փարելու կ'ուզէ եւ վերջին Գենոփի ու Միլանի նման, որոնք անապատ դարձան։ — Նէապոլսոյ առքեւը անձնակին անգղիացի պաշտպանական նաւ չկայ։ Թէպէտ ասոնք կ'ըսեն թէ Յունաստանի գործքերը լմննալուն պէս՝ Անգղիայի նաւատորմիղը Նէապոլսոյ առջեւը պիտի երեւայ, որ Սիկիլիոյ ու Նէապոլսոյ խռովութեանց ատեն Անգղիայի հպատակներուն կրած վնասին հատուցում պահանջէ, բայց եւ սոյց ասոր վրայ գիտեմ թէ քանի որ Գալլիայի նաւատորմիղն հօս է, Անգղիացիք չեն գար։ Աս երկու նաւատորմիղները փոփոխ իրար կը դիտեն, ու չեն կրնար իրարու հետ միարան գործել։ Նաւապետութիւնը ատանէն յանձնարարական ժողովք մը կոչու որ անգղիացի հպատակաց պահանջները քննէ, որպէս զի երկրորդ Բաջիֆիգոյ մ'ալ նէապոլիս չելլէ, ու կողմնակ համաձայնի մը համար արտաքոյ պաշտօնական քննութիւններ չընէ։

— Ըստ 9էն մինչեւ 12 Մէսսինա 42 երկրաշարժ եղաւ, որն որ բոլոր քաղաքին ու անոր բոլորտիքն եղած տեղերուն բնակիչներն ահ ու դողի մէջ ձգեց։

ՍՊԱՆԻԱ

ՄԱՏՐԻՏ, Ապրիլ 15։ Սպանիայի եւ Անգղիայի կառավարութեանց մէջ եղած գժտութիւնը գրեթէ լմնցաւ։ Սպանիայի կառավարութիւնը պաշտօնական ծանուցմամբ մը առանց Գ. Պուլուէրին անունը յիշատակելու հրատարակեց, որ ինք բոլոր իր բանձներուն մէջ Անգղիան անպատուելու կամ վիրաւորելու դիտաւորութիւն չունէր։ Թէ որ Անգղիայի կառավարութիւնը Սպանիայի հետ դիւանական հաղորդակցութիւնը նորէն հաստատել կ'ուզէ, ինչն ալ Անգղիայի թագուհւոյն կողմանէ խրկուած անձը իբրեւ դեսպան ճանչնալու պատրաստ է։ Անգղիայի գեսպանին Սպանիական արքունեաց կողմանէ բոլոր ընդունելութիւնը Անգղիացւոց թող ցուցնէ որ, կ'ըսէ, Սպանիա ինչպէս կը բաղձայ Անգղիայի հետ համբակակալութիւնը նորէն հաստատել, ու բարեկամական կապակցութիւնն անխախտ պահել։ — Անգղիայի կառավարութիւնն ալ իր կողմէն պաշտօնական ծանուցմամբ մը հրատարակեց, որ ինքն ալ աս կապակցութեան կը բաղձայ, ու մէկ դեսպան մը խրկել կ'ուզէ։ Սակայն Գ. Պուլուէրը Սպանիական արքունեաց կը խաւրէր, բայց հիմա անիկայ ուրիշ երեւելի պաշտօնի մէջ դրուելով (այս ինքն Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց դեսպան խրկուելով) բնականապէս Սպանիայի դեսպան չկրնար ըլլալ։ Սակայն Անգղիայի թագուհին Սպանիայի արքունեաց ուրիշ անձ մը իբրեւ դեսպան խաւրելու որոշած է։ Ասանկ կը կարծուի որ աս հրատարակութիւններէն ետքը մինչեւ ամսոյ վերջը Լորտ Բալմերսդընէն որոշ պաշտօնական յայտարարութիւն մը կու գայ։ Կ'ըսուի թէ Լորտ Հովարտ Անգղիայի կողմանէ Մատրիտ պիտի երթայ, Գ. Իստուրից ալ Սպանիայի կողմէն Լոնտոն պիտի'որ խաւրուի։

— Մեծափառ թագուհւոյն ծննդեան զաւկին մկրտութեան համար Յորդանան գետէն ջուր կը բերուի։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՍՆԻԱՅԷՆ եկած լուրերը Ապրիլ 16 կը հասնին։ Աստուածութեան կարօտ է ան լուրը թէ Կրաժինի եպիսկոպոս Դոնչի փաշան Թուրքաբրական հրամանաւ ուրիշ պաշտօնի մը դրուելով, անոր տեղը Օսման փաշան անցեր է։ Հերցեկովինայու գլխաւորը Ալի Դոալիչ նորէն Կոստանդինուպոլիս Թագաւորին պատգամաւորութիւն մը խաւրեր է, անոր աղաչելու որ իրենց խնդիրքն լսուին, որովհետեւ միայն աս միջոցով Պոսնիայի մէջ խաղաղութիւնը կրնայ նորէն դառնալ։

ՓԻԼԻՓՈՒՊՈԼԻՍ։ Օզմիւռնիայէն Ապրիլ 3ին ասանկ կը գրեն։ «Զմիւռնիայի բնակչաց ամէնական բան մը եղած է երկուքն երկւքն երկրաշարժի փորձ զգացեր ըլլալը. բայց աս օրերուս պատահածը թէ մը ամէնականէն զատ ըլլալուն համար՝ բնակչաց վրայ մեծ տպաւորութիւն ըրաւ։ Ապրիլ 3ին, առաւօտուն չըլլալած ժամը 2½ին փոքր ցնցում մը զգացուեցաւ. բայց շատերը քնոյ մէջ ըլլալով, քիչ հոգի իմացաւ։ Կէսօրը սաստիկ հանդարտութիւն մը կար, եւ ոչ տերեւ մը կը շարժէր. ժամը երկուքին մէկէն սաստիկ երկրաշարժ մը սկսաւ, բոլոր քաղաքը ի հիմանց շարժած էր. անիրան շարժումը աջէն ձախ կերպարանք մը ունէր։ Բոլոր քաղաքին բնակիչքը սարսեցան ու տուններէն դուրս ցատքեցին։ Երկրաշարժութեանը շատ երկայն չտեւեց, սակայն թէ ոչ շատ անկէ կրնար կործանել. հազիւ 30 մանրերկրորդ տեւեց։ Գիտէ թէ ատեն չկայ՝ որուն մէջը կամ մեծ կամ փոքր պատառատ աւերներ պատճառած չըլլայ։ Աս սաստիկ ցնցման վրայ ասոր բայց մը անցներէն ետքը՝ մէյ մ'ալ սկսաւ ու տեւածէն քիչ մը երկայն տեւեց. բայց առաջի անոր էր։ Մինչեւ այս օրուան օրս ալ հինգ վեց անգամ՝ թեթեւ ցնցումներ զգացինք. աս առտու Ապրիլ 5, ալեծին քառորդ մնացած թեթեւ շարժ մ'ալ եղաւ. օդը ողջոր եւ տրտում է. հաստատութիւնը միշտ վախի մէջ է, ասոր եղած երկրաշարժները լսելով։

Կեդրոնու քաղքին մէջ ալ նոյն ժամանակը սաստիկ շարժ եղեր է, ու Դոզինկիի պատահմունքներ հանդիպեր են. նոյնպէս Մանիսա, Նիֆ եւ ուրիշ մօտիկ եղած գեղերուն ալ շատ վնասներ պատահեր է։ Նիֆի քաղաքը՝ որն որ Զմիւռնիայէն 6 ժամ՝ հեռու է, չէ մը դաշտեր է ու քանի մը տուն բոլորովին փլեր են»։

ԼԻՎՈՐՆՕ։ Աղէքսանդրիա, Ապրիլ 6։ Հաւաստեաւ հանեցաւ անգղիայի Գ. Լէլլոսին վրայ աս լուրերը

տանիք։ Ընկոնք աշխատութեամբ դեռ չորանակ չին՝ ընտւելի աւերակները փորելու վրայ է. իրեն նորէն գտած հնութիւններուն մէջ երեւելի են հին Ասորեստանցոց տներուն մէջ գործածած պղնձէ ամանները, որոնց վրայ սղօւր փորուած պատկերներ կան։ Ներոովմէին պալատին մէջ մեծադէ շատ ամաններ ու կոլոակը գտաւ, որոնք հին Ասորեստանցոց սննդեան ու զինուորական սովորութեանց վրայ շատ լուսաւորութիւն կու տան։ Պ. Լէյըրտ Ս. Գիրքին մէջ շատ անգամ յիշատակուած Քալէո ու Թէլէն քաղաքներուն կողմերն ալ ճամբորդութեան ընելու միտք ունի, ուր կը յուսայ որ շատ հնութիւններ կրնայ ձեռք բերել։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Պէմպրուքի Պետրոս ու Միհրան Զէլէպիներուն նոր պատիւն ու նշանը։

ՄԻՆԻՍԹԷՐ Ապտիւլ-Մէճիտ Թագաւորն իր արքայասէր բնութեան ու սովորական ցեղերանց փառաւորութեան ազգասիրին վրայ ունեցած ազգասիրական հաճութեան նոր ցոյց մ'ալ տուաւ՝ մեծարելով Կայսեր Փաշադռնին գաղափարական մեծ ատեանին Պօղոս եւ բանկերական ատեանի պէտքերուն Միհրան Զէլէպիներուն առաջին կարգին երկրորդ աստիճանի (ի՛լ-ի՛քի ի՛ճիլի՛լի՛ն ս՛ի՛ֆ ս՛ն՛ի՛լ՛ի՛ն) պատիւն ու նշանը շնորհելով, որն որ՝ ինչպէս յայտնի է, շատ բարձր ու երեւելի աստիճան է. իսկ անոնց յառաջուան շքանշանները հանդուցեալ բարեկիշատակ Յակոբ Զէլէպին եղբօ. որդւոյն, այսինքն Օննիկ ու Գրիգորիկ Զէլէպիներուն տուաւ. Օննիկ Զէլէպին ալ Միքէ Զէլէպին։

Ամերիկոյի հաշուեհարը։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Միացեալ նահանգներուն հաշուեհարը 1848որդ Թուին մէջ նոյն երկրին բնակչացը պաշտօնական հաշիւը կը տրէ, որոնց ամէնը միասին է 59,043։ Ասոնց մէջ միայն 50 հոգիէ կայ որ աւելին, մեծ ու պզտիկ։ Մէկ կողմանէ մտածող մարդու մը աս բանս մեծ մխիթարութիւն կու տայ, որովհետեւ, այսչափ բիւրաւոր մարդիկ այնպիսի աստուածային գործառնութիւններէն զատ՝ ամենայն անճառելի կը ցուցընեն մէկ պարծանքի ու հաճոյականութեան ու ձեռնարկու (entreprenaut) հոգի մը, որով միայն կրնար իրենց կարելի ըլլալ աշխարհին ամենամեծ յաջողութեան հասնիլ, որն որ՝ կարծենք թէ բոլոր երկրիս վրայ առ այժմն է 50 հոգւոյ 1 լրագիր։ Ամենէն աւելի ծախելու աղբիւրներն մէջն ալ հոգի. թէ 20 հազար մարդու 1 լրագիր կ'ելլայ, որուն վրայ ուրիշ տեղուան աւելի երկրին կը խօսինք։ Բայց աս ուրախալի մտածութիւնը մէկ կողմանէ բանիք, ինչու որ մէկալ կողմանէ ալ երկիւղալի՝ կամ թէ աւելի մեզ՝ յառաջադիմութեան մը տեղի տալու համար՝ բազմաթիւ խորհրդածութիւններու. դուռ կը բանայ։ Ծովեզերքին բոլոր Հնդկաստանի մէջ հիմնկուրծէ շատ աւելի հայազգի կայ, այնպէս որ մինչեւ առաջներն թագաւոր մ'ալ ունէնալու. առաջնորդութիւն եղաւ իրենց, իսկ հիմա ցրուեալ ու նուազեալ, շատ տեղերնին՝ ուր յառաջագոյն բնակեալ հայեր կային, եւ զանազան օգտակար հիմնարկութիւններու ձեռք զարկած էին, հիմա չկան, շատ տեղերուն ալ յառաջուան բարեկամեն ու բարեկէն հայ հասարակութեան հետք թէ քանի մը տնուոր մնացած է եւ ապագային վրայ ալ վախ կրնայ ըլլալ։ Ուրեմն մեր բազմաթիւ բանի խորհրդածութիւնն աս է որ Հնդկաստանի հայազգիները՝ որչափ որ իրենց առեւտրական գործոցութիւնները թէպէտ կու տան, իրենց հասարակութիւնը թող տալով՝ այնպէս ցիրուցան չըլլալին, այլ իրենց հաշակելով ճարպկութեամբն ու պատասխան մասըն հայ հասարակութիւններուն գոյութեան հարկաւոր եղածը հոգան, ասոր մեծին ցուրտերնիրը ժողվելով՝ մէկ խումբ կամ մարմին կազմեն, եւ եկեղեցականութեան սերմերը վերցընելով ու միաբանութեամբ եւ խաղաղութեամբ ապրելով՝ իրենց հասարակութիւնը ծաղկեցընեն, շէնցընեն, մեծցընեն ու երջանիկ ընեն։ Աս ամէն բաները մանաւանդ խոհեմ, հանգարտ, համախոհ, անձնուէր ու իրենց պարապը ճանչցող եկեղեցականներէ կախում ունին ու կը պահանջուին, որոնք թէպէտ ամէն տեղ ու ամէն ատեն, բայց առաւելապէս սանկ վիճակի մէջ հասարակութեան հոգին, կենդանութիւնը, միութեան կեդրոնը, խեծմանէ պահող ազն ու մշտական յուսն պիտի ըլլան։ Նրանք թէ Հնդկաստանի հայազգիներուն մէջ եղած լուսաւորեալ ու ազգին բարերը յառաջ տանելու. ջանացող մարդիկներուն աս նկատմամբ խօսած ու գրած օգտակար մտածմունքը յարգուելով կատարուէր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՐՔ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԱԿԱՆ ԼԱՒՐԵՐ

(Շարունակութիւն. Տե՛ս թիւ 6, 7, 9, 12, 14 ու 16)

Աշխարհոս երկրիս երեսին հրաբուխներուն ու [illegible]

ԱՄԵՐԻԿԱ [illegible] հրաբուխներուն [illegible]

[illegible] (Quito) [illegible] (moya) [illegible]

[illegible] (cristal, [illegible]) [illegible] 8—10 [illegible]

1 Ի՛նչ ի վեր [illegible] (կրատեր, cratère) [illegible]

2 Énigmatique, [illegible]

3 Տես Բազմավէպ [illegible] 1843—1844. թ. [illegible] երես 187։

4 Պ. Pyrite sulfureuse, գերմ. Schwefelkies, [illegible]

ԹԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Բժշկուած հիւանդ։

ՀԱՐՈՒՍՏ մարդիկ շատ անգամ տեսակ տեսակ բնութեան հիւանդութիւններ կ'ունենան, որոնցմէ աղքատները բոլորովին ազատ են. որովհետեւ աղքատին հիւանդութիւնները չէ թէ սղէն, այլ սկաւառակներու եւ բաժակներու լիութենէն, փափուկ գահաւորակներէ եւ ընհեղէ անկողիններէ կը պատճառին։ Ասոր աղէկ օրինակ կրնայ ըլլալ ունեւոր Ամստերտամցի մը։ Աս մարդը առաւօտէ մինչեւ կէսօր՝ ձեռքը գլանիկ ([illegible]) եւ կամ մէկուն՝ իր փափուկ գահաւորակին վրայ կ'անցընէր։ Երբ որ ատտաքի ժամանակը կը բանէր կամնցուկ մը ամբոսխին ճերմակէ՝ քիչ մը պատուհանէն վար կը ծռէր։ խակ կէսօրը գործքէ նոր դադրած որմնադրի մը պես արտօրինքը ու չքնաղենիներն իրարու զարնելով կերակուր կ'ուտէր, այնպէս որ դրացիները մէկ մէկու կը հարցընէին՝ «Հո՞վ երեւ, չէ նէ գրացինին կը շնչէ»։

Կէսօրէն ետեւ ուրիշ գործ չունէր բայց եթէ ուտել ու խմել՝ երբեմն առ երբեմն պառ, առանց անօթութեան, առանց ախորժակի, միայն ատեն անցընելու համար. մինչեւ չէր ինմցուէր որ արդէն երբ ձայն քինցաւ եւ երբ ընթրիքն սկսաւ։ Ընթրիքէն ետեւ անմիջապէս անկողին կը մտնէր, եւ այնպէս յոգնած այնպէս ակարացած կ'ըլլար որ կարծես թէ բոլոր օրը վար կրած կամ փայտ կոտրած է։

Մերջապէս այսպէսով մարմինն այնպէս թանձրացաւ, այնպէս կարծրացաւ, որ տեղէն մառ մ'ալ հեռու չէր կրնար շարժիլ։ Ոչ քնէ, ոչ ուտելիքէ, ոչ խմելիքէ համ կ'առնուր։ Երկրպագ ատենն ոչ կատարեալ առողջ, ոչ ալ կատարեալ հիւանդ սանկ նանկ կ'ապրէր. Բայց իրեն ինքն հարցընելու ըլլալ, ամէն օր զատ զատ եռանէ եռանէ հազար ու մէկ տեսակ հիւանդութիւններ կը զգար։ Ցաւը բոլոր բժիշկներու խորհրդածոց եկած էր. ամէն օր սափորներով դեղեր կը պարպէր ու մասունկներով փոշի, սաղի հատկէթի մեծութեամբ դեղահատներ (հապեր) կը կլլէր. այնպէս որ կատակի համար զինքը երկու ոտանի դեղատուն կը կոչէին։ Բոլոր աս ամէն դեղերն ամենեւին օգուտ մը չէին ընէր. որովհետեւ բժիշկներուն խորհուրդին հետեւելու բանին ձեռք չէր առնէր, ու միշտ այրոված ինք իրեն կ'ըսէր. Ինչու այսպէս հարուստ եղայ, եթէ որ շուն պէս պիտի ապրիմ. բժիշկները տուածս առնելու համար չեն ուզեր զիս բժշկել։

Սրան շատ ատեն անցնելէն ետեւ՝ լսեց որ իր բնակութենէն հարիւր ժամ հեռու բժիշկ մը կայ, որն որ իր արուեստին մէջ այնպէս յաջողակ ու ճարտար է՝ որ հիւանդներուն երեսը նայելուն պէս՝ կ'առողջացընէ, եւ մահը զինքը տեսնելուն պէս կը փախչի կ'երթայ եղեր։ Աս մարդուս վրայ վստահութիւն՝ նամակով մը իր բոլոր անհանգստութիւններն իմացուց։ Բժիշկը նամակն որ կարդաց՝ անմիջապէս իմացաւ որ աս մարդուս չէ թէ դեղ, այլ զգաստութիւն ու համբերութիւն կը պակսի։ Կ՛ելէր, բանալուն, հիմայ ես դեղիս կ'առողջացընեմ, եւ նամակաւ հետեւեալ նամակը գրեց։

«Սիրելի Պարոն. Դուք շատ գէշ վիճակի մը մէջ էք. բայց դեռ կրնայ ձեզի օգնութիւն ըլլալ, միայն թէ խորհուրդս մտիկ ընէք։ Փորերնուդ մէջը հատը մը բնակիլ որդ մը կայ. պէտք է որ աս որդին հետ ես անձամբ խօսիմ, ատոր համար պէտք է որ մէյ մը ինծի հրամայէք։ Բայց աս ճնշութիւնները կատարելու էք. նախ՝ պէտք չէք կառքով կամ ձիով գալ, ապա թէ ոչ՝ որդը կը շարժէք ու պատճառ կ'ըլլաք որ բոլոր աղիներդ խածնէ եւ ետքեն աղիքներդ երկու ընէ։ Երկրորդ՝ ամենեւին ուրիշ բան պէտք չէք ուտել, բայց միայն օրը երկու սկաւառակ կանանչեղէն, կէս օրը վրան քիչ մը միս, եւ իրիկուններ մէյ մէկ հաւկիթ. իսկ նախաճաշի համար արգանակ քիչ մը հացով։ Ասկէ աւելի ինչ որ ուտելու ըլլաք՝ գիտցէք որ միայն որդը մեծցընելու համար կերած կ'ըլլաք, եւ անկէ ետեւ, լերդնակիդ ահա՞ տուրդարօրէն փոխել չէք կ'առնէք։ Ասիկա աս է իմ խորհուրդս, թէ որ ինծի չէք անսար՝ մէյ մ'ալ գարուն տեսնելիք չունիք. ինչպէս որ կ'ուզէք այնպէս ըրէք»։

Հարուստն աս որ լսեց՝ առաւօտ կանուխ կօշիկները ոտքէն մը ծեծել տալով՝ ճամբայ ելաւ։ Առջի օրը այնպէս կամաց կը քալէր որ խխունջ մը իրեն առաջնորդ կրնար ըլլալ, իրեն քալելէ տուողին աւելոցին երկար չէր նայեր, եւ գետինը սողացող որդ մը տեսնելու՝ նէ՝ վրան կը կոխէր։ Բայց երկրորդ ու երրորդ առաւօտ իրեն այնպէս կ'երեւար որ թռչունները նոյն օրերու պէս գեղեցիկ երգած չունէին. ցօղն այնպէս զով, վարդերուն կակաչներուն այնպէս կարմիր, բոլոր գիւղացի երգերներն այնպէս զուարթ եւ ուրախ՝ որ չէր կրնար ըսուիլ։ Նոյն իսկ

[illegible]

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԱՍ

[illegible]

[illegible]

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԼՈՒՐ

[illegible]

ԴՐԱՄԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

ՎԻԵՆՆԱ, ԱՊՐԻԼԻ 27

[illegible] 100 [illegible]	246	[illegible]	2	[illegible]
[illegible] 100 [illegible]	118½	„	½	„
[illegible] 300 [illegible]	117½	„	2	„
[illegible] 1 [illegible]	11.36	„	1	„
[illegible] 100 [illegible]	261⅛	„	2	„
[illegible] 300 [illegible]	138	„	2	„
[illegible] 300 [illegible]	140½	„	2	„
[illegible] 300 [illegible]	106½	„		
[illegible] 300 [illegible]	140	„	2	„
[illegible] 120 [illegible]	117½	„	3	„
[illegible] 23-) 380—382 [illegible]	[illegible]	„	31	[illegible]